

TUNTOSARVI

Nro 44 1986

TUNTOSARVI

Kuulonäkövammaisten lehti

Ilmestyy 48 kertaa vuodessa, perjantaisin

Nro 44/86

12. vuosikerta

JULKAISIJA

Näkövammaisten Keskusliitto ry.

PÄÄTOIMITTAJA Orvokki Holopainen

TOIMITTAJA Timo Pietilä

TOIMITUKSEN OSOITE

Näkövammaisten Keskusliitto

Mäkelänkatu 50, 00510 Helsinki

puh. (90) 77041/227

SISÄLLYS

Puheenjohtajan palsta	1
Viittomalla asiat selviävät osa II	5
Ajankohtaista	8
Lukijan palsta	14

TUNTOSARVI

5.12.1986

Puheenjohtajan palsta

Terveisiä teille kaikille Tampereelta. Pohjoismaiden kuurosokeiden yhdistysten puheenjohtajat kokoontuivat 15.-16. marraskuuta Suomessa, Tampereella. Reinholt Robertsen ja rouva tulivat Norjasta, Stig Ohlson, Kerstin Andersson, tulkki ja Anne Oginga Ruotsista, Ove Bejsnap ja Sven Aage Sundgaar edustivat Tanskaa ja Harri Haapasaari, Satu Mikkola, Pirkko Virtanen ja tulkki Pirjo Nurminen toimivat isäntinä ja emäntinä.

Harri oli vieraita vastassa Tampereen asemalla. Koska oli lauantai ja kaupat suljettiin kello 14.00, oli kiire ostoskierrokselle. Vieraat vietiin asemalta suoraan Taukotupa-nimiseen rakennukseen, joka on täynnä pieniä käsityöliikkeitä. Purkkia, purnukkaa, poppanaa ja muita kudontatöitä, turkiksia, yrtejä ym. oli esillä. Tavarat ovat kalliita, -kun ne tehdään käsityönä. Mukava oli tutustua, mutta kukaan ei tainnut ostaa mitään. Tarjosimme kahvit pienessä kahviossa, jonka jälkeen vasta vieraat pääsivät hotelliin ja saivat majapaikan.

Iltapäivällä ajoimme palvelutalolle. Harri toimi miesvieraiden opastajana saunassa. Naiset jäivät Pirkon hoteisiin. Mukava palvelutaloa on esitellä ja kertoa

sen toiminnasta. Saimme maukasta iltapalaa. Marja-Leena Avila kertoi vieraillemme palvelutalon elämästä. Muitakin palvelutalon asukkaita kävi illan mittaan tutustumassa vieraisiin. Näkövammaisten Keskusliitosta Maija Nurmi, markkinointipäällikkö, saapui palvelutaloon mukanaan DiaLogos-keskustelulaite. Sitä haluttiin esitellä ja näyttää kuinka se toimii.

Sunnuntaina pidimme kokouksen hotellissa. Asioita oli paljon. Aika loppui kesken. Tapaamiset on tärkeitä. Voidaan vaihtaa tietoja ja kertoa uusista suunnitelmissa sekä kehittää yhteisiä asioita.

Jokaisella puheenjohtajalla on oma tapansa kommunikoida tulkin kanssa. Reinholt on sokea. Hän puhuu norjaa. Rouvansa tulkkaa hänelle toisten puheen sormittamalla. Tämä sormittaminen on vähän erilaista kuin meillä. Reinholt halusi tietää, miltä Pirkko tuntuu. Hän käytti käsiä nähdäkseen millaiset vaatteet, iho, tukka... Stig on myös sokea. Hän puhuu hyvin ruotsia. Tulkki tulkkasi sormittamalla. Stig mittasi kumpi on pitempi Kestin vai Pirkko... Ove ja Pirkko katsoivat viittomista matkan päästä. Ove käyttää puhumiseen käsiä, jonka Sven-tulkki puhui ääneen. Mainio mies tuo Ove. Valtava näyttelemisen ja pantomimiikan lahjakkuus. Ove on myös opetellut suomalaisia viittomia ja lukuviittomia. Osasipa kirjoittaa suomenkielellä pari hellyttävää lausettakin: Minä rakastan, lie Ulla opettanut.

Viittomakieli ei ole kansainvälinen. Helppoja asioita sillä voi kuitenkin kertoa, vaikka viittomamerkit ovat vähän erilaisia. Kun mielikuvitusta riittää, niin viitto-

malla pystyy asioita selvittämään vaikkei osaa yhtään vierasta kieltä.

Kokouksessa puhuttiin mm. tulkkipalveluun liittyvistä asioista. Muissa maissa on myös ongelmia tulkkien käyttöön liittyvissä asioissa. Todettiin että on tärkeitä seurata, kuinka uudistettu tulkkikoulutus toimii, ja miten se vastaa kuurosokeiden tarpeita. kaikki olivat yhtämieltä siitä että kaikilla tulkeilla on oltava samanlainen pohjakoulutus. Vankka viittomakielen taito, hyvä huulio, sormiaakkoset, tussikirjoitus. Niille tulkeille jotka haluavat jatkaa ja jotka todetaan sopiviksi kuurosokeiden tulkiksi annetaan lisäkoulutusta. Kuurosokeiden tulkkina toimivalta vaaditaan viittomisen lisäksi myös muita taitoja. Pitää osata kuvata, miltä ympäristö näyttää. Täytyy osata hyvin opastaa ja ohjata erilaisissa tilanteissa. Niin että kuurosokea päättää ja tulkki on apuna, tulkki ei päättää eikä puhu kuurosokean puolesta, ellei hän sitä pyydä. Minkäänlaista holhoamista ei pidetä hyvänä asiana, vaan on tärkeää osata ohjata ja opettaa, kuinka jokin asia voidaan tehdä. Stigin mielestä kuurosokeita pitäisi kouluttaa että kuurosokeat voisivat toimia opettajina tulkkikoulutuksessa. Käyttäjä on paras asiantuntija opettamaan.

Todettiin myös että kuurosokeat tarvitsevat opetusta ja harjoittelua tulkin käytössä. Mitä tulkin käyttäminen merkitsee kuurosokean elämässä. Kuurosokeiden tarpeet ovat erilaisia. Tulkkikoulutus ja käyttö on hyvin laaja asia. Stig ehdotti että Ruotsi voisi järjestää uuden kokouksen, jossa voitaisiin keskustella laajasti kaikista tähän liittyvistä asioista. Ehdotettiin että Nor-

jassa järjestettävässä pohjoismaisessa konferenssissa puhuttaisiin tästä asiasta lisää.

Keskusteltiin että olisi mukava matkustaa naapuriin kursseille katsomaan mitä siellä tapahtuu. Mutta mikään valtio ei vielä maksa tulkin matkoja ja palkkaa ulkomaille tehdyillä matkoilla. Pitää selvittää, voiko pohjoismaiden ministerineuvosto avustaa tällaisessa asiassa. Kuurosokeiden keskenäinen tietojen vaihto on yhtä tärkeä kuin henkilökunnan.

Ove ja Sven kertoivat että ensi kesänä Tanskassa järjestetään kuurosokeille tarkoitettu tandem-pyöräilykurssi. Tuollaista kurssia ei Suomessa ole ollutkaan?? Näyteleminen on Tanskassa suosittu harrastus kuurosokeiden keskuudessa.

Ruotsalaiset ovat saaneet valtiolta rahaa, jolla he ovat kääntäneet englanninkielisen kuurosokeiden kansainvälisen uutislehden ruotsin kielelle. Lehdestä on mustavalkoinen ja pisteversio. Suomalaiset saavat tämän lehden lahjaksi. Jos joku osaa ruotsin kieltä, voi ilmoittaa siitä toimistoon Dagille. Olemme täällä Suomessa kääntäneet saman lehden, mutta se ei ole vielä valmis. Lehti kannattaa lukea.

Kuurosokeiden kulttuuriviikko on koettu tärkeäksi. Norjalaisten mielestä pitäisi aina lähettää eri ihmisiä vuorollaan saamaan virikkeitä. Norjassa on kuurosokeiden lasten ja nuorten yhdistys. He toimivat omana järjestönä. Nyt kuurosokeiden yhdistykseen on tullut edustaja tuosta yhdistyksestä.

Olisi tärkeätä että Suomessakin kuurosokeiden lasten vanhempien yhdistyksestä saataisiin edustaja

mukaan yhteistyöhön. Islannissa tiedetään olevan 40 kuurosokeaa. Puheenjohtajien kokouksessa ei ole ollut Islanti mukana. Reinholt on ollut yhteydessä Islantiin ja häntä pyydettiin edelleen hoitamaan suhteita. Olisi hyvä jos Islanti vuorollaan järjestäisi tällaisia kokouksia. Koska Eurooppa-konferenssi on kesällä, järjestetään seuraava pohjoismaiden puheenjohtajien kokous ennen sitä Ruotsissa huhtikuussa.

Ruotsalaiset ovat aloittaneet kehitysyhteistyön Kenian kuurosokeiden auttamiseksi. Anne Oginga oli ruotsalaisten mukana täällä Suomessa tutustumassa siihen, mitä me teemme. Annella oli paljon kerrottavaa ja kyseltävää. Olen kirjoittanut siitä erillisen jutun.

Haluan kiittää kaikkia palvelutalon asukkaita ja henkilökuntaa avusta ja tuesta, jota tarvittiin että saimme tämän kokouksen loistavasti pidetyksi. Vieraamme lähettivät teille kaikille kiitokset ja terveisensä. Tapaa-misiin...

Pirkko Virtanen

Viittomalla asiat selvjyvät osa II

Kädestä käteen

Vähemmistö vähemmistössä ovat kuurosokeat. Heitä on maassamme noin 450. Osa viittomakielen tulkeista toimii kuurosokeiden tulkkina, niin myös Paula Lindberg.

Kädestä käteen viittomisessa käytetään tavallista viittomakieltä. Kuurosokea pitää kädestä kiinni ja tuntee liikkeistäni mitä merkkejä teen. Se on aluksi aika häkellyttävä kokemus: istutaan vaikka bussissa, pidetään käsistä kiinni ja jutellaan, mitä tuli tehtyä viime kesänä ja kuinka aiotaan viettää ensi joulua, Paula Lindeberg sanoo.

Tulkkipalvelua voidaan käyttää asioimistilanteissa, vapaa-aikana tai opiskelussa. Kuuroille voidaan myöntää tulkkipalvelua 120 tuntia vuodessa, josta puolet on oltava asioimistulkintaa. Kuurosokean tuntimäärä on puolet suurempi. Tulkkiuuttelon voi saada Kuurojen liitosta, sosiaalitoimistosta ja valtion painatuskeskuksesta. Myös Helsingin kuurojen yhdistys välittää tulkkeja.

Kolmiulotteinen kieli

Viittomakieli on kolmiulotteinen näköaistiin perustuva kieli, joka muodostaa kuvan tapahtumasta.

On olemassa kaksi tapaa viittoja: joko käytetään merkkejä, jotka voivat muodostaa kokonaisia käsitteitä tai sitten viitotaan sana sanalta suomea, Paula Lindeberg selvittää.

Viittomakielessä käytetään sormiaakkosia, joilla nimet yleensä ilmaistaan. Mutta esimerkiksi maanosilla on omat viittomat eli merkit. Ja kuuroilla itsellään on aina oma viittomamerkki, joka kuvaa heitä. He eivät käytä nimiä, vaan jokin piirre kuvaa tiettyä henkilöä, hän jatkaa.

Paula Lindeberg ei muista, kuinka montaa merkkiä

hän käyttää. Viittomakieltä oppii hänen mukaansa tuottamaan helpommin kuin ymmärtämään. Tämä johtuu siitä, että viittomatapoja on yhtä monta kuin kuurojakin: vanhat viittovat yhdellä, nuoret toisella tavalla, osa viittoo paremmin, osa huonommin.

Se on jossakin mielessä Tarzan-kieltä tapaan minä Tarzan, sinä Jane. Kieli on lyhyempää, sen avulla on vaikea ilmaista lauseenvastikkeita, kielikuvia tai sivistyssanoja. Mutta niin kauan kuin puhutaan tavallisista asioista, merkit eivät lopu kesken, Paula Lindeberg sanoo.

Hänen mukaansa kuuron suurin rajoitus on suomen kielen osaamattomuus. Tavallinen sanomalehti on kuuroille liian vaikeaa, hän ei pysty hyödyntämään radiota ja katselee televisiosta vain tekstitettyjä ulkomaisia sarjaelokuvia. Suurin osa kotimaisista ohjelmista menee hänen tajuntansa ohi, koska vain pieni osa on tekstitetty kuulovammaisille. Mutta omassa porukassaan he pärjäävät mainiosti. Me tulkit olemme heille apuväline samoin kuin valkoinen keppi sokealle, Paula Lindeberg sanoo.

Artikkeli on ilmestynyt Helsingin Yliopiston Keskussairaalaalitiön Kehykset lehdessä 11/86. Sen on kirjoittanut Jyrki Aalto.

AJANKOHTAISTA

Kansaneläkkeet nousevat 3,5 prosenttia ensi vuonna

Kansaneläkkeet nousevat ensi vuoden alusta 3,5 prosenttia. Saman verran nousevat myös rintamasotilaseläkkeet ja yleiset perhe-eläkkeet. Kansaneläkkeen pohjaosa nousee 12 markalla 334 markkaan kuukaudessa. Täysi kansaneläke lisäosineen on ensi vuonna 1893 markkaa ensimmäisessä kuntakalleusryhmässä ja 1812 markkaa toisessa kuntakalleusryhmässä kuukaudessa.

Rintamalisä on korotuksen jälkeen 161 markkaa kuukaudessa. Korotusta tulee viisi markkaa.

Eläkkeiden korotus nostaa eläkemenoja arviolta 480 miljoonaa markkaa vuodessa.

Äyrinhinnat nousevat 20 kaupungissa ensi vuonna

Yhteensä 20 Suomen 94 kaupungista nostaa ensi vuonna äyrinsä hintaa kaupunkiliiton kokoaminen tietojen mukaan. Viime vuonna äyrin hintaa korotti vain viisi kaupunkia ja sitä edellisenä vuonna vain yksi kaupunki.

Hinnat nousevat sekä suurissa että pienissä kaupungeissa, suurista esimerkiksi Espoossa, Lahdessa,

Vaasassa ja Oulussa. Tämän jälkeen Vaasassa on yhdessä seitsemän muun kaupungin kanssa korkein äyrinhinta, 18 penniä. Muut kalliit ovat Alajärvi, Haapajärvi, Kannus, Kristiinankaupunki, Loimaa, Oulainen ja Ähtäri.

Vähiten kunnallisveroa saavat maksaa Kauniaisten asukkaat. Siellä äyrin hinta on vain 13,50 penniä. Seuraavaksi alhaisin hinta on 15 penniä, jolla verotetaan Helsingissä, Espoossa, Tampereella, Turussa, Kouvolassa ja Naantalissa.

Veroäyrien hintojen korotukset johtuvat kuntien heikentyneestä taloudesta. Talous heikkeni mm. sen vuoksi, että valtio siirsi kuntien maksettavaksi lisää menoja ja siitä, että kunnat odottivat verotuloja kertyvän enemmän kuin mitä kertyi.

Vanhusten ja vammaisten turvapalvelu laajenee uusilla puhelimilla

Kaikkiin Suomen kuntiin on vuoteen 1988 mennessä järjestettävä ympärivuorokautinen turvapuhelujärjestelmä sitä tarvitseville. Tällä hetkellä uusia turvapuhelimia kokeillaan jo seitsemässä kunnassa maassamme.

Turvapuhelinten suosion ainoa este ovat korkeat kustannukset: turvapuhelimien hankinta maksaa 10.000 markkaa. Turvapuhelimia voidaan käyttää kaikkialla missä on puhelinliittymä, myös saaristossa. Turvapuhelin on puheyhteys asunnon ja valvontakes-

kuksen välillä. Valvontakeskus on joko vanhainkodissa tai terveystakeskuksessa. Turvapuhelin asennetaan tavallisen puhelimen alle. Laitteessa on sekä mikrofoni että kaiutin. Tärkeimpänä lisänä on mukana kannettava hälytyspainike, jota voidaan pitää joko ranneessa, kantaa kaulassa tai pitää pidikkeellä taskussa.

Kun turvapuhelimen omistaja tarvitsee apua, hän painaa hälytyspainiketta, jolloin hän saa heti puheyhteyden valvontakeskukseen. Toinen hälytystapa on vain nostaa puhelimen kuuloke ja painaa punaista hälytyspainiketta. Turvapuhelimen valitsee automaattisesti valvontakeskuksen numeron. Kolmas hälytystapa on vain painaa punaista hälytysnappia luuria nostamatta, jolloin myös saadaan heti puheyhteys valvontakeskukseen.

Turvapuhelimen alustassa on lisäksi kolme pikavalintanäppäintä. Näihin voidaan ohjelmoida sellaiset puhelinnumerot, mihin usein tarvitsee soittaa, esimerkiksi lähiomaiset, hoitohenkilökunta tai vaikkapa kuljetuspalvelu. Valvontakeskus tekee toistuvasti tarkistussoittoja turvapuhelimen haltijalle. Jos vastausta ei kuulu, lähedetään heti apuun. Turvapuhelimen herkkä mikrofoni toistaa hyvinkin heikot äänet huoneistosta.

Pian 80-vuotta täyttävä, entinen levikkipäällikkö Sulo Pöyhönen Helsingin Munkkiniemestä kehuskelee kesällä saamaansa turvapuhelinta mukavaksi lähimmäiseksi. Ilman puhelinta kesä kerrostalossa olisi ollut yksinäistäkin yksinäisempi. Kaikki naapurit olivat kesämökeillään ja kaukaiset sukulaiset liian kaukana

osittain halvaantuneelle Pöyhöselle.

»Turvapuhelimesta on ollut turvallisuuden lisäksi iloakin. Ennen turvapuhelinta kaaduinkin pahasti ja koska en halvaantuneena saanut riittävän nopeasti kutsuttua apua, jouduin kahdeksaksi kuukaudeksi sairaalaan. Viime kesänä kaaduinkin myös kerran ja apua sain turvapuhelimen avulla kymmenessä minuutissa. Pääsin pelkällä säikähdyksellä. Meikäläinen on sen verran sisukas ja valoisa luonne, ettei tässä jouda suremaan sairauttaan», sanoo Pöyhönen, joka eläkevuosinaan harrastaa sukututkimusta.

Turvapuhelin maksaa Pöyhöselle 75 markkaa kuukaudessa. Turvapuhelimen lisäksi häntä muistaa kotiavustaja kolmesti viikossa. Kerran tai pari käy lääkitävoimistelija. Ulos ei Pöyhönen pääse ilman apua. Kotiavustajilla on harvoin aikaa kävelyttää pöyrätuoli-asiakkaita. »Kun ei tässä ulkoilemaankaan pääse, on tuo turvapuhelin entistä tärkeämpi.»

Banaaneja palkankorotusten asemesta

Hallitus laskee banaanien tulleja, jotta palkkoja ei tarvitsisi korottaa keväällä. Banaanien tulli poistetaan loppuvuodeksi taannehtivasti kuluvan viikon alusta lähtien. Banaanit halpenevat noin kaksi markkaa kilolta.

Pienikin helpotus on tarpeen, sillä muutoin kuluttajaindeksi uhkaa nousta yli tulosopimusneuvotteluissa

sovitun rajan. Neuvotteluissa sovittiin keväällä, että jos hinnat nousevat yli tietyn rajan vuoden aikana, tulee palkkoihin ylimääräinen lisä. Nyt ollaan tilanteessa, jossa jos hinnat nousevat joulukuussa vielä vähänkin, mennään sovitun indeksirajan yli.

Banaanien ohella hallitus on jo aikaisemmin päättänyt alentaa muiden hedelmien tulleja.

Teksti-TV:n uutiset pistekirjoituksella Tanskassa

Tanskassa on aloitettu kirjoittamaan teksti-TV:n uutiset pistekirjoituksella ja lähettämään päivittäin kuurosokeille. Työssä käytetään ruotsalaista pistekirjoitinta Indexiä, joka kytketään erikoisvalmisteseen televisioon. Tällä tavoin teksti-TV:n uutiset kirjoittuvat automaattisesti pistekirjoitukseksi.

Pistekirjoitusta osaavat kuurosokeat saavat tämän uuden tekniikan avulla 4-7 sivua uutisia kuutena päivänä viikossa. Tämä on selvä parannus aikaisempaan verrattuna, jolloin tanskalaiset kuurosokeat saivat kaksi sivua uutisia neljä kertaa viikossa. Näin siis Tanskassa – olisiko sama mahdollista myös Suomessa?

Sata vuotta kuurosokeiden koulua Ruotsissa

Lokakuussa tuli kuluneeksi sata vuotta siitä kun Ruotsiin perustettiin ensimmäinen kuurosokeiden koulu.

Koulu sijaitsi Skarassa. Opettajana oli Elisabeth Anrep-Nordin, joka oli saanut koulutuksen kuurosokeiden opettamiseen Amerikassa.

Ruotsalaisille kuurosokeille uusi terveyskortti

Ruotsalaiset kuurosokeat saavat uuden terveyskortin, jota he kuljettavat aina mukanaan. Korttiin on merkitty tiedot kuurosokean sairauksista tai vammoista ja tieto siitä mihin sairaalaan tai kehen lääkäriin voi ottaa yhteyttä tarvittaessa lisätietoja. Tästä on paljon apua esimerkiksi onnettomuustapauksissa. Korttiin kuuluu lisäksi rintamerkki, josta käy ilmi, että kuurosokealla on taskussa terveyskortti.

Verkkokalvon siirtoleikkaus onnistuu jo rotilla

Amerikkalainen tutkijaryhmä on onnistunut siirtämään uuden verkkokalvon eläimelle. Verkkokalvo siirrettiin leikkauksessa rotan silmästä toisen rotan silmään. Uuteen silmään siirretty verkkokalvo kasvoi onnistuneesti kiinni paikalleen ja toimii. Lääkärit uskovat että pikku hiljaa joidenkin vuosien lisätutkimusten jälkeen pystytään siirtämään verkkokalvoja myös ihmiseltä toiselle. Tämä auttaisi retinitis pigmentosa -potilaita.

Kuurosokeille yhteinen eurooppalainen määritelmä

Eurooppa-komitean kokouksessa Hannoverissa tämän vuoden elokuussa keskusteltiin mm. yhteisestä eurooppalaisesta kuurosokean määritelmästä. Tällainen yhteinen määritelmä helpottaa yhteistyötä eri

maiden välillä. Tällä hetkellä on eri maissa vielä voimassa erilaiset määritelmät siitä kuka katsotaan kuurosokeaksi. Tämä vaikuttaa sitten siihen kuka on oikeutettu saamaan kuurosokeille tarkoitettuja palveluja. Uuden määritelmän mukaan:

– kuurosokeaksi katsotaan henkilö, jolla on niin vaikea kuulo- ja näkövamma, että hänellä on merkittäviä vaikeuksia kommunikoida ja liikkua ympäristössään
 – kuurosokea tarvitsee erityistä tukea voittaakseen nämä vaikeudet jokapäiväisessä elämässään, koulussa, työssä ja muissa harrastuksissaan.

Tästä määritelmäehdotuksesta keskustellaan lisää komitean seuraavassa kokouksessa. Uudesta määritelmästä voidaan toivottavasti päättää jo seuraavassa Eurooppa-konferenssissa, joka järjestetään vuonna 1988 Lontoossa.

Kontakt med FSDB 9/86

Lukijan palsta

Syksyn muistoja

Terveiset Rokuan kuntokeskuksesta. Se sijaitsee Vaalan pitäjässä. Tulin Lapin aluesihteerin autolla Ouluun lokakuun 24. päivänä erään kivan perheen luo ja odottamaan loman alkua. Lokakuun 27. päivä

me kolme kuurosokeaa, jokaiselle oma opas, lähdimme linja-autolla Rokualle. Meillä oli viikon sosiaaliloma.

Meillä oli hieno loma-asunto; iso olohuone, makuuhuone, keittiö, eteinen, sauna, WC ja parveke, kahden hengen asunto. Kuntokeskus on kauniilla paikalla. On paljon vaaroja, kaunis metsä, pitkiä, nuoria, hoikkia mäntyjä, metsämaassa kaunista vaaleata jäkälää ja tiessä jyrkkiä mäkiä. Siellä on valaistu hyvä kuntokävelylenkki. Leveä, pehmeä polku lähellä rantaa. Pihalla on pöytiä, tuoleja, pelejä ja lasten leikkikenttä. Siellä on 28 loma-asuntoa, kaikki samanlaisia. Rannalla on hyvä uimaranta ja kaunis nuotio.

Kuntokeskus on suuri ja kolmikerroksinen, hieno ja siisti paikka. Oli paljon ihmisiä; sotaveteraaneja, eri tavoin vammaisia ihmisiä, myös vanhoja ja sairaita ihmisiä. Siellä on hyvä lääkäri, sairaanhoitaja ja muuta henkilökuntaa.

Meillä oli joka päivä erilaista ohjelmaa, mm. askartelua. Valmistettiin nahasta laukkuja ja vöitä, oli rentoutusta, kuntovälineiden käyttöä, voimistelua monta kertaa päivässä ja kävelyä. Uimme ja saunoimme joka päivä. Kerran meillä oli uimajumppa. Se kesti tunnin. Opettaja opetti. Siellä on monenlaisia hyviä hoitoja. Asuimme kuntokeskuksesta 200 metrin päässä. Aika meni mukavasti ja ruoka oli hyvää. Silloin satoi vettä ja välillä aurinko paistoi. Oli pilvisiäkin päiviä.

Tulin oppaan kanssa Kempelelle. Marraskuun 2. päivänä tulini kotiin oppaan ja miehen omalla autolla. Matka kesti viisi tuntia. Kotimatkan aikana oli kaunis

aurinoinen päivä. On taas mukava tulla kotiin.

Tämä vuosi on ollut elämäni pirteintä ja onnellisinta aikaa, kun sain paljon matkustella ja tavata ihmisiä ja nähdä kaikkea. Paljon kiitoksia Jormalle, joka järjesti hyvän lomapaikan. Myös kiitos Hilkalle, joka antoi hyvän oppaan. On hauska muistella mennyttä kesää.

Nyt tuli valkoinen talvi Lappiin ja on lumituiskuja. Järven jäät ovat ohuet, ei vielä ole ollut pakkasta. Alan valmistaa joulun lähestyessä pukin konttiin lahjoja kutoen ja virkaten. Kaksi kertaa viikossa käy kodinhoitaja luonani ja käymme kävelyllä ja asioilla. Toivotan teille kaikille kaikkea hyvää, talven tuloa ja joulun odotusta. Teitä kaikkia muistaen.

Kerttu Ylimattila

Kiitoksia Rajalan Ossille ja Kasurisen Hilkalle siitä tulkkiasiasta. Niin hyvin kirjoititte ja selvästi tulkkiasi-oista. Kiitokset suurenmoisesta kirjoituksestanne, auttamisesta ja lohduttamisesta ja ymmärtämisestä meidän kuurosokeiden puolesta. Oli ikävää ja loukkaavaa lukea Pirkko Virtasen tulkkikirjoitusta.

Huokaillaan ja hymyillään helpotuksesta. Etukäteen toivotan teille kaikille oikein hyvää joulua ja onnellista uutta vuotta.

Kerttu Ylimattila